

Dr Vukan Slavković*

ZAKONSKO UREĐIVANJE PROSTITUCIJE

Apstrakt: U ovom radu autor razmatra jedan broj značajnih pitanja vezanih za državnu kontrolu seks-industrije. Holandija je ukinula dugotrajnu krivičnopravnu zabranu bordela i prihvatila prostituciju kao legalan oblik posla. Za Ministarstvo pravde zakonska reforma bila je neophodna jer „budući da je prostitucija prisutna kao pojava, to zahteva realističan pristup bez moralizma”. Sve do 2000. godine prilično neobičan holandski odgovor bila je „pragmatična tolerancija”. Iako su bordeli zvanično ilegalni, tužilaštvo i pravosuđe postupa po slobodnom nahođenju i ne primenjuje krivično pravo sve dok se ne ugroze javni red i mir. U Ruskoj Federaciji bavljenje prostitucijom povlači administrativnu odgovornost, dok krivični zakonik inkriminiše uvođenje, organizovanje i primoravanje na prostituciju. Do sada, samo je švedska jurisdikcija usvojila režim koji eksplicitno inkriminiše kupovinu, ali ne i prodaju seksa. Drugim rečima, samo su klijenti kriminalci, a ne i prostitutke. Švedsko iskustvo poslužilo je kao inspiracija za izmenu prava i novu sudsku praksu u drugim zemljama. Nakon što su nove odredbe stupile na snagu, nekoliko država usvojilo je slične, ali ne i istovetne mere.

Ključne reči: prostitucija, legalizacija, seksualna autonomija, prinuda, eksploatacija.

1. POJAM PROSTITUCIJE

Reč prostitucija (blud u vidu zanata) potiče od latinskog izraza *prostitutio* i označava prodaju svoga tela. Poreklo joj je vrlo staro; u antičko doba kod nekih naroda (Vavilon, Indija) prostitucija je bila vezana za religiju. Od XVIII veka u Evropi se već javljaju javne kuće; uz srednjovekovne najamničke vojske redovno idu i prostitutke, koje imaju i svog starešinu; renesansa uvodi metrese po ugledu na antičke hetere.¹

Hetere behu neudate i u svemu do krajnosti emancipovane žene koje su, u čežnji za većom socijalnom slobodom i širim socijalnim horizontima, prezirale bračnu disciplinu i služile slobodnom erotskom životu,

* Profesor na Visokoj školi za kriminalistiku i bezbednost u Nišu
e-mail: vukanslavkovic@yahoo.com

1 Grupa autora, 1986, *Opšta enciklopedija, deo treći*, Beograd, Prosveta, str. 106.

ali od takvoga života i živele. Bile su obično obrazovanije no udate žene, i od njih nisu tražene samo putene draži i rafinirana erotika nego, pre svega, i umetnička obrazovanost, otmen duh, prefinjen ukus, duhovita i graciozna konverzacija, društvena okretnost i elegantni maniri. Njihovo prisustvo bilo je inspiracija sjajnim antičkim blagovankama (*symposionima*), one su davale pravac modi i njihov sud često je bio presudan za uspeh ili neuspeh tek izašle knjige, tek dovršene statue ili slike, tek prikazane tragedije ili komedije. Tim osobinama one su se razlikovale od one vrste žena koje su Heleni zvali *πορναι* ili *παλλακαί*, a to su prostitutke, one kojima su trgovali podvodači.² Prostitucija je mnogo puta u istoriji neuspešno zabranjivana, ograničavana na neke delove naselja ili obeležavana uvredljivom nošnjom, dok je na Elvirskom sinodu (306. g.) proglašena i razlogom za ekskomunikaciju. Nikada nije mogla biti uklonjena zbog prejakog spleta interesa muškaraca, bede žena i neprodorne intimnosti u kojoj se odvija. A. Schopenhauer je precizno odredio glavni razlog njene neuništivosti: „prostitutke su ljudske žrtve na oltaru monogamije”.³

Pod prostitucijom se podrazumeva nuđenje (i davanje) svoga tela drugom licu radi seksualnog zadovoljenja uz traženje ili primanje protivnake u novcu, drugim vrednim stvarima i uopšte imovinskoj koristi. Pored toga što predstavlja socijalno-patološku pojavu, smatra se i kriminogenim faktorom. Ovaj oblik nedozvoljenog ponašanja vezan je kako za zadovoljenje seksualne želje drugog lica, tako i za zadovoljenje želje žene (najčešće) koja se nudi drugome.⁴

Prostitucija ne bi mogla da postoji bez potražnje koju obezbeđuje veliki broj klijenata. Maksimizacija prihoda je osnovni cilj date delatnosti, a nezakonita trgovina u sferi prostitucije može po unosnosti brzo da prestigne narko-industriju. Zahteva se da žena bude spremna za „posao” u bilo koje doba dana i noći, obezbeđujući svaku uslugu prema potrebi klijenta.⁵ Danas se teškoće za policiju uvećavaju zbog velike mobilnosti i tehnoloških dostignuća, kao što je, na primer, internet.⁶ Komercijalni seks odlikuju sledeća negativna obeležja:

2 Đurić, M. N., 1959, *Iz helenskih riznica*, Beograd, Prosveta, str. 168.

3 Visković, N., 2008, Spolnost i pravo, *Zbornik radova Pravne fakulteta u Splitu*, 3, str. 650–651.

4 Jovašević, D., 2006, *Leksikon krivičnog prava*, Beograd, Službeni glasnik, str. 605.

5 Куршев, М., 2002, Правовые аспекты борьбы с сексуальной эксплуатацией женщин в Великобритании, *Уголовное право*, 2, стр. 139.

6 Kao odgovor na to nabrajaju se sledeće mere: a) kompleksan pristup koji uključuje saradnju sa nevladinim agencijama; b) brižljivu analizu informacija praćenu koordinisanim međunarodnim reagovanjem; v) bolju upućenost u krivična dela organa bezbednosti i usavršavanje obrazovnih programa za zemlje-isporučioce prostitutki.

1. sistematičnost polnih odnosa;
2. učešće različitih partnera (klijenata);
3. dobijanje odgovarajuće nagrade kao, manje ili više, redovnog izvora prihoda;
4. nevezanost seksualnih kontakata za bračne odnose;
5. prostitucija je nemoralna;
6. ugrožava zdravlje populacije budući da predstavlja izvor veneričnih bolesti;
7. bazira se na ugnjetavanju žena koje su prinuđene da trguju sobom;
8. tesno je povezana sa kriminalnim svetom i
9. bez obzira na sve zabrane, uključuje i maloletnike.⁷

U poslednje vreme kriminolozi sve više pažnje posvećuju pitanju neophodnosti izrade jedinstvenog pristupa borbi protiv prestupništva koje ne spada u krivična dela, a takođe i drugim odstupanjima od normi društvenog morala, koje obrazuju pogodno područje za kriminal. Nije slučajno što oblici devijantnog ponašanja, kao što su alkoholizam, narkomanija i prostitucija, imaju najveći koeficijent korelacije sa kriminalitetom.

U socijalne korene prostitucije spadaju siromaštvo i beda stanovništva, nezaposlenost i ekonomski zavisani položaj žena, odsustvo kvalifikovane ženske radne snage, izuzetno niska zarada, zanemarivanje žena i dece, nepostojanje mera za zaštitu materinstva i detinjstva, nepovoljni stambeni uslovi, izopačeno vaspitanje itd. Teško je složiti se sa tvrdnjom da „u osnovi ponašanja prostitutke koja narušava moral i pravne norme leži tzv. anti-društvena orijentacija”. Ako je reč o pravcu, onda je za većinu prostitutki karakteristična asocijalna, a ne antisocijalna orijentacija. S tim u vezi, pre bi trebalo govoriti o asocijalnom nego o antisocijalnom tipu ličnosti.⁸

2. DRUŠTVENA REAKCIJA NA PROSTITUCIJU

Savremeni pristup prostituciji u evropskim državama sastoji se u neodobranju i osudi komercijalizovanog seksa, a naročito prisilne prostitucije žena, devojaka i dece. Kako su u XIX veku seksualna ograničenja određivala tematiku socijalnih reakcija, tako se šezdesetih godina XX veka

⁷ *К вопросу об объекте организации занятия проституцией*, (http://www.eurasialaw.ru/index.php?option=com_jcontentplus&view=article&id=4096:2013-04-03-06-26-07&catid=196:2010-12-29-10-42-57&Itemid=196, 10.05.2015).

⁸ Побегайло, Е. Ф., 2004, Отзыв официального оппонента на диссертацию „Проституция как объект криминологического исследования”, представленную Шпаковым А. Е. на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12. 00. 08, *Уголовное право*, 1, стр. 143–144.

raspravljalo o zahtevima žena u oblasti prava na raspolaganje svojim telom, seksualne autonomije, slobode rađanja i drugim novim pojmovima. Kao rezultat toga javlja se nov pogled na prava prostitutki, a potreba za njihovom zaštitom doprinela je da se pojam „prostitucija kao nasilje” zameni formulacijom „nasilje prema ženama prostitutkama”. Pojavile su se organizacije koje štite njihove interese i promovišu pozitivnu sliku o prostituciji kao profesiji, koja se definiše kao „posao” i „pružanje seksualnih usluga”.

Pravno regulisanje prostitucije može da podrazumeva sistem reglamentacije, koji legalizuje prostituciju propisivanjem posebnih pravila nadzora i obaveza prostitutki da budu pod zdravstvenom kontrolom i sistem prohibicije, koji zabranjuje i kažnjava odavanje prostituciji kao krivično delo ili prekršaj.⁹ Međutim, društvo je u određenim periodima koristilo i druge pristupe za reagovanje na prostituciju, a to su abolicija i regulacija (kontrola).

Prema prohibicionistima, prostitucija nije samo nemoralna već predstavlja krivično delo. Prostitutke, njihovi klijenti, podvodači i oni koji im pomažu treba da budu kažnjeni. Seks kao komercijalna zabava i unosan posao nije samo zabranjen i kažnjiv uz punu saglasnost države, već ona agresivno teži ka totalnoj eliminaciji prostitucije. Sa druge strane, abolicionisti ne definišu prostituciju kao kriminalnu. Umesto toga, prostitutke se posmatraju kao žrtve kriminalne eksploatacije, a cilj ostaje iskorenjivanje prostitucije. U svakom slučaju, prostitutke treba da budu rehabilitovane, a ne kažnjene. Očuvanje stabilnog i zdravog društva ima primat nad kažnjavanjem prestupnika.¹⁰ Ne može se podržati shvatanje o celishodnosti legalizacije zanimanja prostitucije (stvaranje mehanizama za registraciju i izvršavanje poreskih obaveza, obavezni periodični medicinski pregled prostitutki). U cilju rešavanja datog pitanja, pozicija tzv. abolicionizma predviđa da država ni u kom slučaju ne sme da ulazi u kompromis sa porokom, pretvarajući se u svojevrsnog svodnika koji ponižava ženu i predaje je razvratu. Otvaranje javnih kuća („škola beščašća”) vodi ka moralnoj degradaciji društva, dok je zakonsko uređivanje poroka nespojivo sa spasavanjem žrtava prostitucije. Neophodne su odlučne i neodložne mere za očuvanje lične bezbednosti žrtava prostitucije, zaštita od širenja veneričnih bolesti i HIV virusa i suprotstavljanje eksploataciji prostitutki od strane organizovanog kriminala.

Za razliku od nekih drugih shvatanja, regulacionisti ne smatraju nužnim odobravanje prostitucije i svakako se ne zalažu da to bude legitiman

9 Konstantinović Vilić, S., Nikolić Ristanović, V., Kostić, M., *Kriminologija*, Beograd, Prometej, str. 403.

10 Feinberg, G., 2003, Prostitution in the Netherlands: transforming the world's oldest profession into the world's newest industry, *Crime & Justice International*, p. 6.

izvor prihoda. Ona se prihvata kao neminovan, ali ne i preporučljiv socijalni fenomen, koji ne može biti eliminisan. Zakonsku prinudu treba koristiti samo da bi se izbegle ili ograničile njene negativne posledice. Radi očuvanja javne bezbednosti i poretka, naročito u pogledu zdravlja populacije, oni se zalažu za propise koji obezbeđuju medicinski pregled prostitutki, ograničavanje bordela na zone, starosni limit i sl.

I na kraju, legalizacija predviđa da se prostitucija prihvati kao bilo koji zakonski oblik posla. Prema pristalicama reglementacije, legalizacija prostitucije i formiranje oficijelnih javnih kuća koje su pod policijskom, medicinskom i socijalnom kontrolom, izvršiće pozitivan uticaj na smanjenje „tamnog biznisa” zasnovanog na eksploataciji prostitutki.¹¹ Osim toga, to će biti ozbiljan izvor prihoda za državni budžet.¹²

3. PRAVNO REGULISANJE PROSTITUCIJE U UPOREDNOM I SRPSKOM ZAKONODAVSTVU

Izučavanje inostranih normi o odgovornosti za krivična dela koja omogućuju prostituciju može biti korisno za ocenu važećih odredaba Krivičnog zakonika Srbije. Na osnovu navedenih pristupa određuje se krivičnopravna strategija suprotstavljanja nezakonitom prometu komercijalnih seks-uzluga. S tim u vezi, u evropskim zakonodavstvima istakla su se tri krivičnopravna modela uticaja na prostituciju: 1. liberalni – (legalizacija prostitucije i krivično gonjenje u slučaju najopasnijih formi seksualne eksploatacije); 2. umereno represivni – (prostitucija je nezakonita, ali se

11 Književnost nudi voljnim pravnicima bogat pravnički argumentacioni stil, a pravo i pravničko pripovedanje za književnost su nepresušan izvor sižea, motiva i inspiracija. Neka od književnih dela ukazuju na moguća objašnjenja ljudskih postupaka, pa i kriminalnog ponašanja: „Malo po malo, oko Anikine kuće se stvarao logor. Bog sam zna ko sve nije noću dolazio; mladići, ženjeni ljudi, starci, dečaci, stranci. Poneki, koje stid i razum ne sprečava i danju dolaze. Bilo ih je i takvih koji se nisu usuđivali da dođu danju, nego su čekali da padne mrak i dolazili tada redovno, iako nisu imali izgleda ni da uđu u Anikinu kuću. Poneki je dolazio što je uopšte gotov na svako zlo, poneki što se rodio izgubljen i očajan. Tek, oko te kuće i na toj raskršnici kupilo se sve što ne valja i što nije kako Bog zapoveda. Najpre se išlo kradom, noću, zaobilazno i pojedinačno. Govorilo se o njoj kao o nečem što je sramotno i strašno, ali daleko i gotovo neverovatno. Ali što se više govorilo, ogovaralo i prepričavalo, to je razumljivije, bliže i običnije postajalo to zlo. Isprva su pokazivali prstom i pratili šapatom one koji su joj odlazili, a na kraju poče svet da se podsmeva onima koji ne idu. Oni koji su odbijani, dolazili su ponovo, u nadi da će popraviti svoju dvostruku bruku: što joj odlaze i što neće da ih primi; a oni koji su jednom bili primljeni, nisu više mogli da se zaustave, nego su se kao omadijani uvek ponovo vraćali.” (Andrić, I., 1976, *Jelena, žena koje nema*, Sarajevo, Svjetlost, str. 45–48).

12 Побегайло, Е. Ф., 2004, стр. 144.

prostitutke i klijenti ne pozivaju na krivičnu odgovornost) i 3. propisivanje krivične odgovornosti za dobijanje, ali ne i za pružanje seksualnih usluga.

3.1. HOLANDIJA

U Holandiji je pružen značajan otpor kriminalizaciji prostitucije, a kompromis je pronađen u Zakonu o javnom moralu iz 1911. godine, koji je inkriminisao omogućavanje prostitucije. Pod uticajem abolicionističkog pokreta, reglementacija je izgubila značaj, a početkom XX veka potpuno je iščezla. Na kraju XIX veka, rastući pritisak od strane puritanaca doveo je do uvođenja novog prava usmerenog na zabranu prostitucije, bez kažnjavanja viktimizirane prostitutke. Počela je opširna nacionalna kampanja za zabranu javnih kuća koja je uspešno završena 1911. godine uvođenjem u Krivični zakonik članova 250 *bis* (zabrana bordela) i 250 *ter* (trgovina ženama), koji je zabranjivao eksploataciju prostitutki, kao i umišljajno podstrekanje i doprinošenje razvratu.¹³

Zakon o javnom moralu iz 1911. godine i član 250 *bis* Krivičnog zakonika propisuju da je „zabranjeno stvarati uslove za prostituciju”. Drugim rečima, nisu dozvoljeni bordeli, eksploatacija i profitiranje od prostitutki, dok sama prostitucija nije kažnjiva. Pod bordelima se podrazumevaju seks-klubovi, izlozi i svaki drugi oblik biznisa koji za svrhu ima prostituciju. Osim registracije, nijedna druga akcija države nije direktno usmerena prema samoj prostituciji. Iako prostitutke nikada nisu iščezle iz Amsterdama, postojala su izvesna sporenja oko odredbe koja se odnosi na zabranu bordela. Gradski funkcioneri koristili su navedenu normu za formiranje zona, koje podrazumevaju koncentrisanje prostitutki u označenim oblastima, a praksa prostituisanja se odobrava sve dok ne postane smetnja ili neki oblik nasilja.¹⁴ Od tada, zakonske kazne za prostituciju su rasle i bledele zavisno od rejona, jer bi povremeno dolazilo do zabrana ili ograničavanja u određenim okruzima.¹⁵

Krivično zakonodavstvo koje je zabranjivalo rad javnim kućama rezultat je opšte promene moralnih shvatanja koja se proširila zemljom i dominirala u sferi politike. I kao što se to često dešava sa zakonodavstvom koje je motivisano moralnim načelima i prkosi uobičajenoj praksi, javni interes za kriminalizaciju držanja bordela je splasnuo i stare navike su ponovo vraćene. Bordeli su počeli da se tolerišu kao i ranije, sve dok

13 *Проституция в Западной Европе*, (<http://www.proza.ru/2010/05/27/659>, 15.05.2015).

14 The effects of space on sex worker experience. A study of Amsterdam's Red Light District, (http://digitalcollections.sit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1233&context=isp_collection, 25.05.2015).

15 Simowitz, A. D., 2013, How criminal law shapes institutional structures: a case study of American prostitution, *American Criminal Law Review*, 2, p. 447.

ne remete javni red i mir. U suštini, ova *de facto* kvaziregulatoristička politika proizvela je hegemoniju. Prostitucija u Holandiji počela je otvoreno i konvencionalno da se praktikuje, mnogo više nego prethodnih vekova. Sve do 2000. godine, prilično neobičan holandski odgovor bila je „pragmatična tolerancija” ili *gedogen*. Iako su bordeli zvanično ilegalni, tužilaštvo i pravosuđe postupa po slobodnom nahođenju i ne primenjuje krivično pravo sve dok se ne ugroze javni red i mir. Zabranjena aktivnost mora ostati „normalizovana”, ne sme postati smetnja društvu i ograničena je na označene zone. Holandija praktikuje diskrecionu primenu zakona gde objekt diskrecije nije individualni prestupnik, već čitava klasa krivičnih dela, tj. prostitucija. Iz toga proističe da, prema holandskom pravu, prostitucija predstavlja krivično delo, ali alternativno.¹⁶

Prostitucija nije izazivala veću zabrinutost sve do pojave seksualne revolucije krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina XX veka, kada je *Red light district* („Kvart crvenih fenjera”) prerastao u slobodnu zonu za seks-industriju. U Amsterdamu su njene razmere bile tolike da uskoro nije mogla biti kontrolisana ili koncentrisana i rezultirala je značajnim uznemiravanjem javnosti.¹⁷ Građani su počeli da se žale na pijanstvo, razuzdanost i nasilje. Prostitucija je prestala da bude samo moralna dilema, već je postala pravno-tehnički problem u oblasti javnog reda. Tih godina su se prvi put mogli čuti argumenti u prilog politici zasnovanoj na zakonodavstvu koje će uvesti državnu kontrolu seks-industrije.¹⁸

Trgovina ženama bila je glavni razlog za zabranu javnih kuća u Holandiji 1911. godine. Krajem XX veka došlo je do preokreta. Na naučnoj konferenciji u Kijdkuinu 1982. godine prihvaćeno je shvatanje da ukidanje zabrane bordela predstavlja korak ka poboljšanju života prostitutki i pospešuje borbu protiv trgovine ljudima. U Završnom saopštenju o borbi sa seksualnim nasiljem prema ženama i devojkama (1984) ustanovljena je suštinska razlika između „dobrovoljne” i „prinudne” prostitucije. Na osnovu prava na seksualno samoopredeljenje, žene se slobodno odlučuju na prostituciju kao profesiju. Predmet pažnje vlasti nisu samo interesi žena nego i traganje za mogućnostima usklađivanja sa praksom municipaliteta i stvaranje odgovarajućeg zakonodavstva.

16 Feinberg, G., 2003.

17 Danas se većina prostitutki nalazi u Amsterdamu i Utrehtu. Sveobuhvatno istraživanje o holandskoj prostituciji, koje je izvršila I. Vanwesenbeeck, pokazalo je da 47% prostitutki radi u klubovima i bordelima, 23% je u izlozima, 18% na ulici, 5% u njihovim kućama, 4% u poslovnoj pratnji (Vanwesenbeeck, I., 1994, *Prostitutes' Well being and Risk*, Amsterdam, VU University Press, pp. 69–71).

18 The effects of space on sex worker experience. A study of Amsterdam's Red Light District, (http://digitalcollections.sit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1233&context=isp_collection, 25.05.2015).

Početak XXI veka dolazi do rasprave o socijalnom i pravnom položaju prostitutki. Prostitucija se posmatra kao prepuštanje sebe trećem licu za ostvarivanje radnji seksualnog karaktera, uz nadoknadu. U Holandiji je 1. oktobra 2000. godine stupila na snagu izmena krivičnog zakonika kojom se ukida zabrana bordela. To znači da je sa te strane prostitucija legalizovana. Seks-klubovi, javne kuće sa izlozima i poslovna pratnja smatraju se zakonitim sve dok se pridržavaju pravila municipaliteta. Holandija je ukinula dugotrajnu krivičnopravnu zabranu bordela i usvojila program kontrole industrije prostitucije. Za Ministarstvo pravde zakonska reforma je bila neophodna jer „budući da je prostitucija prisutna kao pojava, to zahteva realističan pristup bez moralizma”.¹⁹ Novi član Krivičnog zakonika 250 a, koji razdvaja prinudnu od dobrovoljne prostitucije, zamenio je članove 250 bis i 250 ter. Zakon ima za cilj kažnjavanje svih oblika nasilja, prinude, dovođenja u zabludu, zloupotrebe i eksploatacije. On dopušta municipalitetima da sprovode sopstvenu politiku u pogledu otvaranja, opremanja i upravljanja novim javnim kućama.²⁰ Svako ko odabere pružanje seksualnih usluga kao zanimanje treba da ima ista prava kao i drugi radnici, dok oni koji primoravaju na prostituciju ili eksploatišu ta lica, moraju biti strogo kažnjeni (do osam godina zatvora).²¹ Prostitutka sada ima status privatnog preduzetnika bez obrazovanja pravnog lica, plaća porez i dobija licencu za obavljanje zakonske delatnosti pružanja seksualnih usluga.

3.2. RUSKA FEDERACIJA

U ruskoj krivičnopravnoj literaturi koriste se različita značenja termina „prostitucija”. S. N. Krasulja (С. Н. Красуля) smatra da prostitucija predstavlja prodaju ženskog tela za novac klijentu, u cilju zadovoljenja njegovih seksualnih potreba. S. Akolinski (С. АКОЛИНСКИЙ) ističe da je prostitucija stupanje u povremene vanbračne seksualne odnose za novac. Ipak, bavljenje prostitucijom ne podleže krivičnoj, već administrativnoj odgovornosti. Jedna od najtežih posledica prostitucije je stalno uključivanje novih lica (žrtava). U stavu 1. člana 240. Krivičnog zakonika Ruske Federacije²² propisana je odgovornost za „uvođenje u prostituciju ili prisiljavanje na dalju prostituciju”.

19 Netherlands, Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel, *Trafficking in Human Beings: First report of the Dutch National Rapporteur*, The Hague, 2002, p. 15.

20 *Проституция в Западной Европе*, (<http://www.proza.ru/2010/05/27/659>, 15.05.2015).

21 *Prostitution: A Review of Legislation in Selected Countries*, (<http://www.parl.gc.ca/content/lop/researchpublications/2011-115-e.pdf>, 03.06.2015).

22 Krivični zakonik Ruske Federacije, *Službeni glasnik RF*, br. 63-Ф3/96.

Zakonodavac ne konkretizuje i ne ograničava načine izvršenja krivičnog dela. Objektivnu stranu krivičnog dela odlikuju aktivne i alternativne radnje:

1. uvođenje u prostituciju i
2. primoravanje na dalju prostituciju.

U naučnoj literaturi krivičnog prava nema jedinstveno formiranog pojma „uvođenje”. Pojedini autori, npr. V. P. Stepalin (В. П. Степалин), A. L. Karaseva (А. Л. Карасева) smatraju da „uvođenje u prostituciju” označava izvršenje aktivnih radnji usmerenih na stvaranje želje kod datog lica da se bavi prostitucijom ili na dobijanje njegove saglasnosti.

Ipak, definicija koja potencira izazivanje želje kod navedenog lica nije prihvatljiva. Želja predstavlja sklonost ili težnju da se nešto ostvari ili poseduje. A. A. Piontkovski (А. А. Пионтковский) navodi da se nasilno delovanje na ličnost sastoji u bilo kakvom primoravanju na radnje koje su protivne njenim željama. Po shvatanju E. H. Nadiseve (Е. Х. Надысеве), želja da se neko bavi prostitucijom predstavlja slobodnu izjavu volje lica koje samostalno donosi odluku o izboru odgovarajuće vrste delatnosti, bez bilo kakvog spoljnog uticaja. A. N. Ignatov (А. Н. Игнатов) ističe da se uvođenje u prostituciju sastoji u navođenju, prisiljavanju ili podsticanju lica na sistematsku trgovinu svojim telom. E. N. Fedik (Е. Н. Федик) smatra da „uvođenje” sadrži elemente podstrekavanja. To podrazumeva usađivanje misli o poželjnosti, neophodnosti ili korisnosti određenog ponašanja, tj. proces delovanja na volju i intelekt izvršioca.

Pri tome, zakonodavac ne navodi načine „uvođenja”, jer oni mogu biti različiti – ugovaranje, obećanje, pretnja uništenjem ili oštećenjem imovine, iskorišćavanje zavisnog položaja oštećenog, prevara (obmana) itd.²³ Prevara (lat. *fraus, fraudis*; eng. *deception/fraud*) – u građanskom pravu predstavlja umišljajno dovođenje druge strane u zabludu, sa ciljem da stupi u sporazum. Kada je reč o analiziranom krivičnom delu, prevara mora biti povezana sa nekim važnim okolnostima koje su od životnog značaja za lice koje se uvodi u prostituciju. Ako žrtvu obmanjuju i obećavaju po-

23 U praksi su primećeni slučajevi u kojima je okolnost da je bilo pristanka od strane žrtve (naročito na bavljenje prostitucijom) uticala na drugačiju (lakšu) kvalifikaciju dela. Pristanak žrtve na eksploataciju ne samo da ne treba tumačiti kao okolnost koja isključuje postojanje krivičnog dela trgovine ljudima (član 388. KZ Srbije) već je ne treba tretirati ni kao olakšavajuću okolnost, imajući u vidu i to da je jedan od načina izvršenja dela i korišćenje odnosa zavisnosti, odnosno teških prilika drugog, te se ni u ovakvim okolnostima ne može govoriti o pristanku u pravom smislu reči. (Galonja, A., Jovanović, S., 2011, *Zaštita žrtava i prevencija trgovine ljudima u Srbiji*, Beograd, *Zajednički program UNHCR, UNODC i IOM za borbu protiv trgovine ljudima u Srbiji*, str. 18).

sao konobarice u inostranstvu, sekretarice ili oslobođenje njenih bližnjih iz mesta lišenja slobode pre isteka roka, i na taj način tu osobu uključuju u prostituciju, u tom slučaju postoji biće krivičnog dela. Osim toga, može doći i do korišćenja različitih formi zavisnosti, koji su nastali kao rezultat sporazuma sa oštećenim, npr. pri kupovini – prodaji.

Prisiljavanje na dalju prostituciju predstavlja drugi vid eksploatacije u oblasti intimnih usluga koji je propisan datom normom. To je fizičko ili psihičko delovanje na oštećenu (oštećenog), sa ciljem da je prinudi na nastavak bavljenja prostitucijom, bez obzira na njenu želju da odustane. A. I. Čučaev (A. И. Чучаев) smatra da je u poređenju sa „uvođenjem u prostituciju” način izvršenja ovog oblika krivičnog dela ograničen. Prisiljavanje može da podrazumeva različite radnje okrivljenog: zahtevanje, opomena, upozorenje, ucena, prevara, uništenje imovine i dr.²⁴ Potrebno je razgraničiti prisiljavanje na dalju prostituciju od primoravanja na radnje seksualnog karaktera.

U prvom slučaju subjekt primorava na produženje pružanja seksualnih usluga neograničenom i neodređenom krugu lica za novčanu ili drugu nagradu. Neophodno je da se oštećena ranije bavila pružanjem seksualnih usluga za nadoknadu. U drugom slučaju okrivljeni prisiljava oštećenu na seks sa njim ili drugim čovekom.

U naučnim krugovima velika pažnja pridaje se pitanju momenta okončanja „uvođenja u prostituciju”, koji se određuje različito. Neki autori²⁵ rešavaju ovo pitanje formalno-materijalno i „uvođenje” smatraju okončanim „od trenutka kada je dato lice, pod uticajem okrivljenog, barem jednom faktički ostvarilo prostituciju”. Takvo shvatanje prihvata Čučaev koji ističe da momenat dovršenja krivičnog dela predstavlja prva pružena seksualna usluga za materijalnu nadoknadu, dok se kod prisiljavanja krivično delo smatra okončanim od momenta obnavljanja prostitucije makar jednom posle prinude. Prema mnogim autorima (npr. Stepalin) krivično delo je svršeno od momenta okončanja barem jedne od radnji nakon „uvođenja”. N. A. Lopašenko (Н. А. Лопашенко) ovaj trenu-

24 U rimskom pravu isplata po nemoralnom osnovu spadala je u *condictiones sine causa* (pravno neosnovano obogaćenje). *Condictio ob turpem vel iniustam causam* daje pravo na povraćaj isplaćenog, iako osnov postoji, jer sa tim osnovom nije nešto u redu zato što se protivi moralu. Nemoralnost treba da postoji na strani onoga koji je primio, a ne onog koji je dao. Ima poslova koji su obostrano nemoralni, kao što je sporazum sa prostitutkom. U tom slučaju niko nema prava na povraćaj: *Turpitudinis cessat repetitio*. Ali ima takvih kod kojih onaj koji daje nije nemoralan, ali onaj koji primi jeste: to se dešava primera radi, kod ucene (Stanojević, O., *Rimsko pravo*, Beograd, Pravni fakultet: Centar za publikacije, str. 311).

25 Коллектив авторов, 1998, *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*, Москва, Вердикт, стр. 419.

tak smatra završenim od momenta uključivanja oštećenog ili od momenta prinude na dalju prostituciju.

Po mišljenju M. L. Prohorove (М. Л. Прохорова), delo je svršeno od trenutka preduzimanja jednog od predviđenih načina izvršenja, usmerenih na uključivanje žene u prostituciju, nezavisno od toga da li je uspešno navedena na dati vid delatnosti. Međutim, ovakvo tumačenje nije pravilno, jer oštećeni mogu biti lica kako ženskog tako i muškog pola. Prema A. I. Rarogu (А. И. Рапог), krivično delo je okončano od momenta dovršenja bilo koje radnje usmerene na uključivanje u prostituciju ili na prinudu, čak i ako je uvođenje samo pokušano. Ipak, bez obzira na radnje koje su prema njemu preduzete, oštećeni nije počeo faktički da se bavi prostitucijom. S. Ulicki (С. Я. Улицкий) osnovano smatra da radnju okrivljenog treba okvalifikovati kao pokušaj (član 30. stav 3. i odgovarajući stav člana 240. KZ RF). Nadiseva ističe da je uvođenje u prostituciju određeni proces, a krivično delo je okončano samo kada su ostvareni svi elementi tog procesa, tj. o dovršenoj radnji uvođenja u prostituciju svedoči sistematsko pružanje plaćenih seksualnih ili komercijalnih usluga od strane datog lica.²⁶

Organizovanje prostitucije (član 241. KZ RF) ima osobitu specifičnost, a pitanja koja se odnose na zaštitni objekt, koji određuje sadržinu, karakter i društvenu opasnost ovog krivičnog dela zahtevaju veoma brižljivu analizu. Značaj zaštitnog objekta ogleda se u tome da on predstavlja jedan od elemenata bića krivičnog dela. S obzirom na to da je zakonodavac uključio „organizovanje prostitucije” u poglavlje IX KZ Ruske Federacije (Krivična dela protiv društvene bezbednosti i društvenog poretka) grupni zaštitni objekt su društveni odnosi koji obezbeđuju društvenu bezbednost i napredak.²⁷ Objektivna strana krivičnog dela iz člana 241. KZ RF izražava se u radnjama usmerenim na organizaciju prostitucije od strane drugih lica, obezbeđivanje skloništa i sistematsko ustupanje prostorija za bavljenje prostitucijom. Po mišljenju A. A. Engeljgerda (А. А. Энгельгерд), organizovanje prostitucije obuhvata bilo koje radnje usmerene na formiranje grupe lica koja vrše prostituciju, rukovođenje tom grupom i druge organizacione radnje. Drugim rečima, ovo krivično delo podrazumeva umišljajnu, koristoljubivu aktivnost usmerenu na organizovanje date protivpravne radnje sa dugoročnim ostvarivanjem profita.²⁸

26 Надысева, Е. Х., 2011, Актуальные вопросы интерпретации „вовлечение в занятие проституцией” в доктрине уголовного права, *Проблемы в российском законодательстве*, 4, стр. 116–118.

27 *К вопросу об объекте организации занятия проституцией*, (http://www.eurasialaw.ru/index.php?option=com_jcontentplus&view=article&id=4096:2013-04-03-06-26-07&catid=196:2010-12-29-10-42-57&Itemid=196, 10. 05. 2015).

28 Бушмин, С., 2006, Преступления против общественной нравственности: новеллы и изменения в уголовно-правовом регулировании, *Уголовное право*, 5, стр. 18.

S. G. Kelina (С. Г. Келина) ističe da zakon ne konkretizuje načine izvršenja navedene aktivnosti, koja ima za cilj da doprinese pružanju seksualnih usluga od strane drugih lica, tj. izbor prostorija i remont, odabir i transport lica koja će se baviti prostitucijom i organizovanje snabdevanja. Drugim rečima, radnje usmerene na organizaciju prostitucije predstavljaju samo pružanje podrške za bavljenje prostitucijom. K. V. Čilingarov (К. В. Чилингаров) ne slaže se sa ovim shvatanjem, budući da doprinošenje podrazumeva ostvarivanje uloge pomagača, dok organizacija predstavlja raspodelu obaveza. Stoga, pri izvršenju navedenog krivičnog dela osnovni zadatak organizatora čini stvaranje svih uslova za pružanje seksualnih usluga, privlačenje klijenata i organizovanje posla za sva lica uključena u datu vrstu delatnosti.²⁹

3.3. ŠVEDSKA

Prema Zakonu o zabrani plaćanja seksualnih usluga³⁰ „ako neko putem nagrade navodi drugo lice na slučajni polni odnos, a kazna za to delo nije propisana krivičnim zakonikom, može se zbog kupovine seksualnih usluga osuditi na novčanu kaznu ili zatvor u trajanju do šest meseci”. Ukoliko dati akt povlači za sobom i seksualne radnje sa primenom nasilja, takvi odnosi izjednačavaju se sa prinudnim. U slučaju nanošenja telesnih povreda kazna se uvećava, a za neprijavljivanje seksualnih krivičnih dela predviđena je sankcija. Zakonodavstvo propisuje stvaranje socijalnih službi za pomoć ženama koje nemaju osnovne uslove za život.

Osim toga, predviđene su i mere prevencije: finansijska podrška za pružanje utočišta ženama, korišćenje elektronskog nadzora itd.³¹ Na sličan način država je u krivičnom zakoniku odredila svoju poziciju prema prostituciji kao pojavi. Stupanje ili pokušaj stupanja u seksualni kontakt sa maloletnim licem, za pruženu ili obećanu nadoknadu, sankcioniše se novčanom kaznom ili lišenjem slobode do šest meseci (Poglavlje 6, član 10. Krivičnog zakonika Švedske). Do sada, samo je švedska jurisdikcija usvojila režim koji eksplicitno inkriminiše kupovinu, ali ne i prodaju seksa. Drugim rečima, samo su klijenti kriminalci, a ne i prostitutke.³² U delu javnosti, data izmena pravnog sistema posmatra se kao „plod uticaja jakog

29 Воронин В., 2006, Ответственность за проституцию, *Уголовное право*, 3, стр. 16

30 Zakon o zabrani plaćanja seksualnih usluga donet je 4. juna 1998. godine, a stupio je na snagu 1. januara 1999. godine (1998. 64. 08).

31 *Проституция в Западной Европе*, (<http://www.proza.ru/2010/05/27/659>, 15.05.2015).

32 Ovo ne znači da Švedska jedina ima zakonodavstvo sa gledištem da prostitucija neminovno predstavlja sistem „muških eksploatatora”, u kome se pažnja nacije fokusira na zaštitu žena. Vrlo različit holandski režim, koji je propisivao podvođenje, ali ne i kupovinu ili prodaju seksa, prilagođava se sličnom cilju.

feminističkog lobija koji svaki oblik prostitucije poistovećuje sa muškim nasiljem”. Prema drugim shvatanjima, „ovo pravo ima veliki simbolički značaj i njegova centralna uloga u redefinisaju nacionalnih moralnih vrednosti ne sme biti potcenjena”.

Pre Zakona iz 1998. godine, tokom većeg dela XX veka prostitucija u Švedskoj nije bila potpuno inkriminisana. Bilo je sporadičnih hapšenja prostitutki na osnovu prava o skitnicama iz XIX veka, a nakon 1964. godine pažnja se usmerava ka podvođenju i drugim oblicima podsticanja prostitucije. Od 1984. do 1999. godine zakoni su pod krivičnim delom podrazumevali finansijsku eksploataciju uzročnih seksualnih odnosa za novac i ustupanje prostorija radi prostitucije.

Nije iznenađujuće što procene efekata zakona široko variraju. U studiji državne vlade Švedske, koja je publikovana nedugo nakon stupanja zakona na snagu, ističe se da je on izvršio prostorno prebacivanje sa ulične prostitucije na vanulične načine rada, umesto da se iskoreni ili u značajnoj meri umanju učestalost prostitucije. Sa druge strane, organizacija socijalnih službi je nedavno navela da „žene više ne brinu da li će biti upadljive na ulici; pre zabrane kupovine seksualnih usluga policija je mogla da im preti podzakonskim propisima iz neuređenog zakonodavstva”.

Švedsko iskustvo poslužilo je kao inspiracija za izmenu prava i novu sudsku praksu u drugim zemljama. Nakon što je Zakon o zabrani plaćanja seksualnih usluga stupio na snagu, nekoliko država usvojilo je slične, ali ne i istovetne mere. Finska je 2006. godine dekriminalizovala plaćanje seksa prostitutkama, dok su Norveška i Island uvele zakonodavstvo koje je vrlo slično švedskom. Iste godine, Engleska i Vels su inkriminirali akt plaćanja seksa nekom ko je bio primoran na prostituciju od strane trećeg lica, što povlači strogu krivičnu odgovornost.³³ U mnogim zemljama zagovaraju se mere kojima je uzor švedski sistem, a u nekim slučajevima njegovi

33 Engleski časopis *Police* obradio je temu borbe protiv „trgovine belim robljem” i međunarodnog krijumčarenja žena u cilju seksualne eksploatacije. Istraživanje u Sohou pokazalo je da 60% angažovanih u seksualnoj sferi čine strane državljanke, a 75 javnih kuća je saopštilo da mesečni prihod iznosi milion funti, pri čemu svaka žena zarađuje oko 350 funti dnevno. London predstavlja jedno od najprofitabilnijih svetskih tržišta za seks-industriju. Činjenica da je prostitucija u zemlji legalizovana verovatno uvećava atraktivnost grada, budući da same žene ne mogu biti uhapšene zbog toga što su prostitutke. Postoje sledeće maršrute za pristizanje žena: 1) iz Južne Amerike, preko Lisabona sa falsifikovanim dokumentima zemalja članica Evropske unije; 2) iz Jugoistočne Azije (Tajland, Filipini, Malezija, Hongkong i Singapur) preko Pariza ili Frankfurta na londonski aerodrom Hitrou, a takođe i železnicom kroz francusko-engleski tunel pod Lamanšom; 3) iz Istočne Evrope (Litvanija, Mađarska, Ukrajina) i sa Balkana, različitim maršrutama; 4) iz Istočne i Zapadne Afrike (Nigerija, Gana, Kenija, Uganda), vazdušnim transportom do Evrope, a zatim dalje sa falsifikovanim dokumentima. (Куршев, М., 2002, стр. 138–139)

pobornici lično lobiraju političare u tim državama. B. Wallace ističe da je ovaj model toliko poznat zbog toga što švedska vlada želi da ga promovise u drugim zemljama kao panaceju za prostituciju i da podstakne usvajanje takvog režima.³⁴ Vlada Švedske napominje da zakon može promeniti profil klijenata, prebacujući se sa kauzalnih na „klijente iz navike” koji, prema nekim shvatanjima, mogu dovesti do većeg nasilja.

Iako je prošlo dosta vremena, komentatori navode da je suviše rano za konačne izjave o efektima izmenjenog zakonodavstva, koje je sračunato da minimizuje institucionalne efekte inkriminisanja, iako održava neki oblik krivične sankcije. Ipak, ograničenja su brojna – Švedska se kreće od *de jure* legalizacije, do parcijalne kriminalizacije.³⁵

3.4. SRBIJA

Zakon o javnom redu i miru Republike Srbije sankcioniše bavljenje prostitucijom kao prekršaj. Prema stavu 1. člana 14. Zakona, „svako lice koje se odaje prostituciji ili ustupa prostorije radi prostitucije kazniće se zatvorom u trajanju do 30 dana”. Teži oblik prekršaja propisan je u stavu 2, koji kao kvalifikatornu okolnost predviđa uzrast lica kome se ustupaju prostorije radi vršenja prostitucije. Ako neko maloletnoj osobi ustupa prostorije, kazniće se zatvorom u trajanju do 60 dana.³⁶

U članu 183. Krivičnog zakonika Srbije³⁷ propisano je „Podvođenje i omogućavanje vršenja polnog odnosa”. Prema stavu 1, inkriminiše se svako ko podvede maloletno lice radi vršenja obljube, sa njom izjednačenog čina ili druge polne radnje. Drugi oblik krivičnog dela postoji kada neko omogućava vršenje obljube, sa njom izjednačenog čina ili druge polne radnje sa maloletnim licem. U stavu 1. krivičnog dela „Posredovanje u vršenju prostitucije” (član 184. KZ RS) kažnjava se lice koje navodi ili podstiče drugog na prostituciju ili učestvuje u predaji nekog lica drugome radi vršenja prostitucije ili ko putem sredstava javnog informisanja i drugih sličnih sredstava propagira ili reklamira prostituciju. Ako je data radnja izvršena prema maloletnom licu, postojaće delo iz stava 2. Krivičnog zakonika. Razlikovanje između ova dva krivična dela vrši se pre svega po tome da li se žensko lice navodi na obljubu sa većim brojem individualno

34 Weitzer, R., 2010, Sex trafficking and the sex industry: the need for evidence-based theory and legislation, *Journal of Criminal Law & Criminology*, 4, pp. 1363–1364.

35 Simowitz, A. D., 2013, pp. 449–450.

36 Zakon o javnom redu i miru, *Sl. glasnik RS*, br. 51/92, 53/93, 67/93, 48/94.

37 Krivični zakonik Srbije, *Sl. glasnik RS*, br. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13 i 108/14.

neodređenih lica za dobijanje nagrade zbog vršenja obljube ili bluda, u kom slučaju je reč o posredovanju u vršenju prostitucije.³⁸

Ako uporedimo domaće zakonodavstvo sa holandskim, radnje koje omogućuju prostituciju propisane su u knjizi 2. odeljka XIV Krivičnog zakonika Holandije (Krivična dela protiv društvenog morala), dok su čl. 183. i 184. KZ Srbije predviđeni u poglavlju XVIII (Krivična dela protiv polne slobode). Kada govorimo o zaštitnom objektu, naš zakonik u tom smislu odgovara krivičnopravnim rešenjima Danske, Španije, Nemačke i Švedske („krivična dela protiv polne slobode”, „polnog opredeljenja”, „polne neprikosnovenosti”, „seksualna krivična dela”).

Druga razlika ogleda se u tome da KZ Holandije ne sadrži posebne strukture krivičnih dela posvećenih podvođenju ili organizovanju prostitucije, jer je njenom legalizacijom odobren rad javnih kuća. Termin „prostitucija” primenjuje se kod krivičnog dela trgovine ljudima, pod kojim se podrazumeva svaki akt nasilja ili radnje ugrožavanja, uvođenja u zabludu oštećenog, zloupotrebe ovlašćenja, kada lice prisiljava žrtvu da se bavi prostitucijom ili preduzima radnje koje primoravaju oštećenog da prihvati taj vid delatnosti [član 250. ter (1)]. Nakon ukidanja ovog propisa i člana 250a, trgovina ljudima definisana je u članu 273f KZ Holandije, koji obuhvata sve oblike ovog dela. To uključuje eksploataciju u oblasti seks-industrije, sektoru zaposlenja i drugih službi, kao i određene aktivnosti povezane sa trgovinom ljudskih organa.

Sa druge strane, KZ Švedske, kao i naš zakonik, propisuje krivično delo podvođenja (poglavlje 6), s tim da razlikuje obično i teško svodništvo. Prva radnja postoji kada učinilac podržava ili nezakonito finansijski eksploatiše nedozvoljene polne odnose, koje određeno lice preduzima za nadoknadu, ili ako prepušta prostorije za bavljenje prostitucijom (član 8. st. 1. i 2. KZ Švedske). Pri tome je neophodno postojanje svesti okrivljenog o tome da se ustupljena prostorija u celosti ili delimično koristi za plaćene seksualne odnose. U teško svodništvo ubrajaju se slučajevi „surove eksploatacije drugog lica, od strane okrivljenog” i obimno podsticanje povremenih seksualnih usluga za nadoknadu (član 9. KZ Švedske). U glavi 4. član 1a. švedskog krivičnog zakonika propisano je kažnjavanje trgovine ljudima sa ciljem seksualne eksploatacije drugog lica putem uvođenja u slučajne seksualne veze.

Krivično delo podvođenja iz člana 183. KZ RS ima određene sličnosti sa „uvođenjem u prostituciju” (član 240. KZ RF), ali naš zakonodavac inkriminiše ovu radnju samo ako se ona primenjuje prema maloletnim

38 Lazarević, Lj., 2011, *Komentar Krivičnog zakonika*, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, str. 635.

licima. Takođe, kod „podvođenja” oštećeni se navodi na vršenje obljube ili sa njom izjednačenog čina, a ne na kontinuirano pružanje komercijalnih seksualnih usluga uz nadoknadu.

Za „uvođenje u prostituciju” neophodno je da dato lice barem jednom faktički ostvari polni odnos, dok je „podvođenje” dovršeno čim vršenje obljube bude omogućeno. Oba krivična dela, kao i delo iz člana 184. KZ RS, podrazumevaju određene delatnosti podstrekavanja i pomaganja na obljubu. Sa druge strane, organizovanje prostitucije (član 241. KZ RF) obuhvata različite radnje usmerene na formiranje grupe lica koja vrše prostituciju, kao i rukovođenje tom grupom.

U pogledu posebnog maksimuma kazni za uvođenje u prostituciju i organizovanje bavljenja prostitucijom pojedine zemlje iskazuju suštinski različite procene društvene opasnosti. Pri približno istom opsegu rokova lišenja slobode za osnovni oblik krivičnog dela, zakonodavci prve grupe evroazijskih država propisuju maksimalan rok lišenja slobode za kvalifikovane oblike krivičnog dela, od deset do dvadeset godina (Izrael, Kina, Francuska), uvode doživotno lišenje slobode (Kina, Francuska) i smrtnu kaznu (Kina). U drugoj grupi država, raspon lišenja slobode za kvalifikovane oblike iznosi do deset godina (Srbija, Švedska, Ruska Federacija, Velika Britanija, Danska, Španija, Nemačka, Japan).

4. ZAVRŠNA RAZMATRANJA

Prostitucija je socijalno negativna pojava koja obuhvata celokupnost amoralnih administrativno i krivično kažnjivih ponašanja vezanih za sticanje materijalne dobiti putem polnog akta. U našem društvu bavljenje prostitucijom nije propisano kao krivično delo, ali je kažnjivo kao prekršaj. Ipak, postoje mišljenja da je zbog složene tradicije ovo shvatanje konzervativno i da ne odražava u punoj meri savremenu realnost.

Treba istaći da legalizacija prostitucije ne podrazumeva samo ukidanje administrativne odgovornosti za komercijalno pružanje seksualnih usluga već i dekriminalizaciju krivičnih dela koja se odnose na svodništvo i organizovanje prostitucije. Krivičnopravna represija ograničila bi se samo na najteže oblike seksualne eksploatacije, što znači da jedna veoma važna oblast više ne bi bila zakonski regulisana. Posredovanje u vršenju prostitucije ne samo da stvara uslove za razvoj servisa plaćenih seksualnih usluga već i deformiše prirodne društvene odnose, podriva zdravlje populacije i eliminiše moralne vrednosti. Kao rezultat toga stvaraju se negativne konsekvence (vanbračni polni odnosi, širenje veneričnih bolesti, rasturanje porodice).

Moral istorije je jedinstven za sva društva i sastoji se iz onih propisa koji odgovaraju relativno stabilnim i nepromenljivim društvenim odnosima. Taj moral smatra etičkim samo ono što doprinosi razvoju društva i njegovom napretku. Sa druge strane, zakon predstavlja znanje koje su formulisali ljudi u pojmovima kojima se suprotstavlja objektivna realnost. Taj fenomen odnosi se i na krivično pravo, kada zakon kao volju države postavimo iznad same stvarnosti.

Prognoza razmatrane asocijalne pojave u bliskoj budućnosti nije povoljna, jer ukoliko se u borbi sa prostitucijom ne primene efektivne mere, možemo očekivati značajan porast. Razumljivo je da se ovaj problem ne može rešiti samo pravnim zabranama budući da je neophodan kompleksan pristup zasnovan na širokom spektru socijalno-ekonomskih, psiholoških, vaspitnih, medicinskih i drugih faktora.

„Najprirodnija čovekova ideja, ona koja mu dolazi bezazleno, jeste misao o vlastitoj nevinosti. Mi ni za koga ne možemo tvrditi da je nevin, ali sasvim sigurno za svakoga možemo reći da je kriv.”³⁹

„Koji je među vama bez grijeha neka prvi baci kamen na nju.” A oni čuvši to, i pokarani od svoje savjesti, izlazahu jedan po jedan, počevši od starješina do posljednjih; i ostade Isus sam i žena stojeći na sredini. (*Sveto Jevanđelje po Jovanu: 8, 3–9*)

Hristos i bludnica

slikao Lucas Cranach der Jüngere 1538. godine

LITERATURA

1. Andrić, I., 1976, *Jelena, žena koje nema*, Sarajevo, Svjetlost.
2. Бушмин, С., 2006, Преступления против общественной нравственности: новеллы и изменения в уголовно-правовом регулировании, *Уголовное право*, 5.
3. Camus, A., 2007, *Romani (Pad)*, Beograd, PAIDEIA.
4. Đurić, M. N., 1959, *Iz helenskih riznica*, Beograd, Prosveta.

39 Camus, A., 2007, *Romani (Pad)*, Beograd, PAIDEIA, str. 407.

5. Feinberg, G., 2003, Prostitution in the Netherlands: transforming the world's oldest profession into the world's newest industry, *Crime & Justice International*.
6. Galonja, A., Jovanović, S., 2011, Zaštita žrtava i prevencija trgovine ljudima u Srbiji, Beograd, *Zajednički program UNHCR, UNODC i IOM za borbu protiv trgovine ljudima u Srbiji*.
7. Grupa autora, 1986, *Opšta enciklopedija, deo treći*, Beograd, Prosveta.
8. Jovašević, D., 2006, *Leksikon krivičnog prava*, Beograd, Službeni glasnik.
9. Коллектив авторов, 1998, *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*, Москва, Вердикт.
10. Konstantinović Vilić, S., Nikolić Ristanović, V., Kostić M., 2010, *Kriminologija*, Beograd, Prometej.
11. Куршев, М., 2002, Правовые аспекты борьбы с сексуальной эксплуатацией женщин в Великобритании, *Уголовное право*, 2.
12. *К вопросу об объекте организации занятия проституцией*, (http://www.eurasialaw.ru/index.php?option=com_jcontentplus&view=article&id=4096:2013-04-03-06-26-07&catid=196:2010-12-29-10-42-57&Itemid=196, 10.05.2015).
13. Lazarević, Lj., 2011, *Komentar Krivičnog zakonika*, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu.
14. Надысева, Е. Х., 2011, Актуальные вопросы интерпретации „вовлечение в занятие проституцией” в доктрине уголовного права, *Пробелы в российском законодательстве*, 4.
15. Netherlands, Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel, *Trafficking in Human Beings: First report of the Dutch National Rapporteur*, The Hague, 2002.
16. Побегайло, Е. Ф., 2004, Отзыв официального оппонента на диссертацию „Проституция как объект криминологического исследования”, представленную Шпаковым А. Е. на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12. 00. 08., *Уголовное право*, 1.
17. *Prostitution: A Review of Legislation in Selected Countries*, (<http://www.parl.gc.ca/content/lop/researchpublications/2011-115-e.pdf>, 03.06.2015).
18. *Проституция в Западной Европе*, <http://www.proza.ru/2010/05/27/659>, 15.05.2015.
19. Simowitz, A. D., 2013, How criminal law shapes institutional structures: a case study of American prostitution, *American Criminal Law Review*, 2.
20. Stanojević, O., 1999, *Rimsko pravo*, Beograd, Pravni fakultet: Centar za publikacije.
21. *The effects of space on sex worker experience. A study of Amsterdam's Red Light District* (http://digitalcollections.sit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1233&context=isp_collection, 25.05.2015).
22. Vanwesenbeeck, I., 1994, *Prostitutes' Well being and Risk*, Amsterdam, VU University Press.
23. Visković, N., 2008, Spolnost i pravo, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 3.
24. Воронин В., 2006, Ответственность за проституцию, *Уголовное право*, 3.
25. Weitzer, R., 2010, Sex trafficking and the sex industry: the need for evidence-based theory and legislation, *Journal of Criminal Law & Criminology*, 4.

LEGAL REGULATION OF PROSTITUTION

Vukan Slavković

SUMMARY

In this article the author discusses a number of important issues related to the government regulation of sex industry. The Netherlands repealed its long-standing criminal law banning brothels and accepted prostitution as any other legitimate form of labor. For the Ministry of Justice, law reform was necessary because „prostitution exists as a given fact, which requires a realistic approach, without moralism”. Until 2000. the somewhat uniquely Dutch response was „pragmatic tolerance”. Although brothels are officially illegal, prosecutors and law enforcement personnel use discretion in not enforcing the criminal laws as long as public order is maintained. In Russian Federation employment by prostitution cause administrative liability, whereas criminal code criminalized involvement in prostitution, compulsion to employment by prostitution and organization of prostitution. To date, only Swedish jurisdiction has adopted a regime that explicitly criminalizes the purchase, but not the sale of sex. In other words, only the johns, not the prostitutes, are the criminals. Swedish experience has served as the inspiration for changes in the law or enforcement practices in some other countries. After the new regulations went into effect, several other countries enacted similar but not identical measures.

Key words: prostitution, legalization, sexual autonomy, compulsion, exploitation.

Dostavljeno Redakciji: 22. jula 2015. god.

Prihvaćeno za objavljivanje: 19. januara 2016. god.